

*Paradigm i rättsdogmatiken. Mot en teori om förändring och framsteg inom rättsvetenskapen**

Aulis Aarnio

Institut för privaträtt, Helsingfors universitet

Jyrki Uusitalo

Finlands akademi

1. Utgångspunkt: Kuhns paradigmbegrepp

Det behöver knappast påpekas att paradigmbegreppet, som har framkallat många kontroverser i dagens filosofiska och sociologiska diskussioner inom vetenskapsforskningen, hänför största delen av sin nuvarande status till Thomas Kuhns arbete. Under den här rapporterade undersökningens gång har vi fått den uppfattningen att de mest kontroversiella punkterna i Kuhns teori om vetenskapsutveckling blir meningsfulla då Kuhns paradigmbegrepp tas som en operativ princip för undersökning av utvecklingen av ett *särskilt* vetenskapligt område eller problemfält. Detta gäller t ex den förvirrande kontrasten mellan perioder av normalvetenskap, dvs. paradigmbundenhet, och "revolution", dvs. förändring av paradigm. I själva verket har

* Denna uppsats baserar sig på Aulis Aarnios föredrag vid Lundasymposiet i rättsfilosofi i december 1983. Uppsatsen presenterar några centrala argument om och slutsatser av en analys som i fullständig form föreligger i Aarnio *et alii* (1984). Den föreliggande rapporten har översatts från engelska av ekon.kand., hum.kand. Marja-Leena Sarvikivi. Finlands Akademi har finansiellt understött översättningen.

Kuhn själv tålmodigt betonat att paradigmen kan urskiljas endast bland vissa *särområden* (specialities) i olika vetenskaper och inte "alltomfattande", omspännande hela vetenskapsgrenar eller discipliner. För analysen av rättsvetenskapens utveckling är denna observation ytterst viktig. Om den förbises, uteblir den väsentliga historiska och sociologiska dimensionen från Kuhns forskningsprogram. Det är också därför vi har valt att tala om paradigmen i rättsdogmatiken, inte paradigmen om rättsforskning eller -dogmatik. Detta är en viktig punkt att observera.

Såsom det är mer eller mindre allmänt känt, ger Kuhn åtminstone en explicit och omfattande, om också koncentrerad, definition av paradigmen. Vi citerar den *in extenso*: "Paradigmen anser jag vara allmänt erkända vetenskapliga prestationer som för en tid erbjuder modellproblem och lösningar till ett samfund av vetenskapsidkare" (Kuhn 1970, viii).

Om vi betecknar paradigmbegreppet med tecknet X, får vi alltså följande kriterier:

- (1) X är en *allmänt erkänd* vetenskaplig *prestation*.
- (2) X fungerar som rättesnöre i forskningen *för en tid*.
- (3) X erbjuder *modellproblem och lösningar* (dvs. forskare s.a.s. låter X stå vid sidan av deras eget arbete och på så sätt visa dem hur de skall utöva sitt arbete).
- (4) X antas av ett *samfund* av vetenskapsidkare.

X är ett paradigmen inom ett vetenskapligt särområde, om X fyller alla dessa kuhnska krav. Ur alla dessa kriterier härstammar den kuhnska idén om *normalvetenskap*, vilken är en aktivitet som utnyttjar tidigare prestationer som modell och handledning vid formulering och lösning av nya problem inom ämnet. Paradigmets funktion ligger i att det utgör den centrala kognitiva källan för det normalvetenskapliga arbetet: forskare kommer överens om att acceptera ett givet paradigmen som grund för deras framtida arbete. Detta innebär emellertid inte, att de också accepterar det som en slutgiltig produkt. Den gemensamma åsikten som forskare har (framförd i kriterium 4) är ett centralt drag i Kuhns ursprungliga teori om vetenskaplig rationalitet: Efter att ha stött på förbryllande och anomala problem i sitt fält, försöker forskarna i regel anpassa dem genom att konstruera analogier mellan dem och tidigare kända problem.

2. Rättsdogmatiken som ett paradigmbaserat undersökningsfält

Den grundläggande referensram som skildrats ovan har satt sin prägel på vår analys av paradigmatiska strukturer inom rättsdogmatiken. Vår analys utnyttjar särskilt en av de viktiga systematiska synpunkterna i Kuhns egen konceptuella apparatur. I motsats till en del kritik av Kuhn håller vi fast vid att det är mycket viktigt att skilja mellan *disciplinära matriser* och vetenskapliga *exemplar* (en distinktion som Kuhn själv kom fram med efter första utgåvan av sin bok om paradigim 1962). Distinktionen mellan disciplinära matriser och exemplar verkar ha en stor strategisk potential för studier av rättsdogmatiken. Såsom relativt väl bekant, anser Kuhn att disciplinära matriser som konstitutiva ramar för vetenskapliga undersökningsfält typiskt består av (a) symboliska generaliseringar, (b) för forskare gemensamma modeller som tematiserar forskningsobjektet, (c) bundenhet vid vissa, för forskare gemensamma värden som ledstjärnor för vetenskapligt arbete (t ex val av hypoteser), och (d) allmänna vetenskapliga förebilder, dvs. paradigmatiska problemlösningar (Kuhn 1970, 182 ff.).

Den disciplinära matrisen inom ett vetenskapligt undersökningsfält verkar fungera som ett slags förmedlande länk mellan den sociala kontexten och den kognitiva forskningsinriktningen. Till exempel inom rättsdogmatiken ställer den vissa "institutionella imperativ",¹ vilka bildar den normativa strukturen för hur dogmatisk rättsforskning bör bedrivas i givna sociala omständigheter. Matrisen som vetenskapsforskningens konstitutiva princip hjälper oss att förklara, varför normalvetenskapen i rättstolkningen har den form den har – inom rättsdogmatiken, tolkning och systematisering av den gällande rättens normer.

Det tycks vara väsentligt att märka, att Kuhns ursprungliga tanke om matrisen som en explanatorisk princip högst sannolikt var avsedd att understryka att "normalvetenskap" ingalunda skulle ses som en intellektuellt *sluten* verksamhet. Kuhn har ofta missförstått som en förkämpe för tanken om "blint följande av regler" i vetenskaplig forskning. I själva verket verkar han ha utformat begreppet "disciplinär matris" för att förklara den framgångsrika kommunikationen om problem och de vetenskapliga underhandlingsprocesserna inom ett vetenskapligt sår-område.

Begreppet verkar också ha utformats av Kuhn för att förklara varför problematiken inom ett visst vetenskapsområde under dessa förhandlingar också kan utvecklas i nya riktningar, vanligtvis på grund av en ökad "medvetenhet om anomalier" inom området. Detta verkar vara en av de punkter Kuhn själv försökte inkludera i sin analys genom att tala om vetenskapliga "revolutioner" – även om hans terminologi här visserligen är sociologiskt något otillfredsställande. Vad Kuhn uppenbarligen avsåg med att tala om revolutioner då paradigmet ändras, var att *tolkningarna* av den grundläggande matrisen i ett visst område kan ändras, och i själva verket också ändras. Detta sker ofta som en följd av att det för forskning tas upp nya exemplar som har ett slags feedback-effekt på den paradigmatiska tolkningsramen. Låt oss lägga märke till Kuhns påstående att "... en ny teori, hur speciellt dess tillämpningsområde än är, är sällan eller aldrig endast ett tillägg till det som redan är känt. Assimilering av den kräver rekonstruktion av tidigare teorier och återvärdering av tidigare fakta, i sig själv en *revolutionär* process som sällan fulländas av en enda person och aldrig över en natt" (Kuhn 1970, 7; vår kursivering). Vad detta tycks innebära är, att värderingen av rationaliteten hos eventuella nya tolkningar av matrisen inte endast är en fråga om att följa transcendentala regler, utan väsentligen beror på det sociala ursprunget och den sociala kontexten till dessa tolkningar.²

I vår studie påstår vi, att den disciplinära matrisen inom rättsdogmatiken utgörs av följande element: (1) antaganden om beskaffenheten hos rättstolkningens objekt, (2) antaganden om doktrinen om källorna till gällande rätt, (3) antaganden om gällande metodiska principer och regler för rättstolkning och systematisering, och (4) antagandet att det finns vissa särskilda värden och värderingar som är förhärskande i den rättsdogmatiska tolkningen och dess syften.³ Dessa grundläggande element i matrisen erbjuder ett slags kvasitrascendentalt kluster av nödvändiga förutsättningar som är väsentliga för all rättsdogmatisk forskning för att den skall fylla sin uppgift i samhället.⁴ De är väsentliga också därför, att all rättslig kunskap i och med dem är möjlig endast som ett svar på *äkta rättsliga problem*. (Begreppet "äkta rättsligt problem" är ett centralt begrepp i vår rekonstruktion av den dogmatiska matrisen. Vi skall återkomma till det i avsnitt 3.)

Vad är då paradigm inom rättsdogmatiken i sin egentliga mening? I vår studie föreslår vi, att paradigm är *tolkningar* av de

grundläggande elementen i matrisen. Det vill säga att paradigmen i olika sociala och historiska kontexter ger en kognitiv innebörd åt "variablerna" (1)–(4) i matrisen. I fråga om antagandena om objektet för rättstolkningen, verkar det vara karakteristiskt för allt rättsdogmatiskt tänkande, att dessa förutsättningar eller antaganden har ett mer eller mindre *rättspositivistiskt* innehåll: rättsliga normer uppfattas som regler givna av den samhälleliga suveränen, och de behöver inte stödjas av några element utanför den positiva rätten. Dessutom antas lagtolkningar ofta kunna substantieras med hänvisningar till *gällande rätt*. Det bör märkas, att det är dessa antaganden som verkar utgöra det nödvändiga rättspositivistiska elementet i den rättsdogmatiska matrisen. Denna punkt har formulerats genom att säga att all juridisk argumentation och systematisering, förutom att den är socialt motiverad, också har sin särskilda juridiska rationalitet, genom att man gång på gång stöder sig på gällande rätt och rättssystem (Krawietz 1981, 315). Behovet av att ha försäkrat hänvisningen till gällande rätt är alltså bakgrunden till det grundläggande kravet på att ge ett svar på ett *äkta* juridiskt problem.

Å andra sidan kan många paradigm kraftigt skilja sig från varandra i fråga om hur de fyller resten av de förutsatta variablerna i matrisens grundläggande ram. Detta gäller särskilt antaganden om gällande doktriner för rättskällor och antaganden om särskilda metodiska principer. Större enhetlighet kan emellertid iaktas i de paradigmatiska svaren på det fjärde kriteriet, värden och värderingar som styr lagtolkningen och dess objekt. Värden såsom laglighet, grundlagsenlighet och likhet inför lagen verkar vara rådande här: Det är svårt att tänka sig, att ett livsdugligt rättsdogmatiskt paradigm skulle utelämna dessa värden från sin verksamhetssfär och sina syften. Dessa värden utgör grunden till de principer som på ett märkbart sätt styr valet av tolkningar och justifikationer inom rättsforskningen.⁵ Här verkar dessa värden spela en funktionellt liknande roll som de värden som bestämmer valet av förklaringshypotheser inom vetenskapen i allmänhet.

Begreppsjuridik (*Begriffsjurisprudenz*), intresse- och värderingsjuridik och det analytiska betraktelsesättet inom rättsdogmatiken är goda historiska exempel på olika slags tolkningar av den grundläggande matrisen. De verkar således vara rättsdogmatiska paradigm i egentlig mening. De fyller alla de kriterier som framläggs i Kuhns tidigare citerade definition av para-

digm.⁶ Vad som är ännu viktigare är, att deras historiska uppkomst, transformation, gradvisa förfall och förnyelse kan uppfattas som en normalvetenskaplig utvecklingsprocess inom rättsdogmatikens problemfält. I denna normalvetenskap har introducerandet av nya exemplar – representativa och akuta fall av nya juridiska problem – ofta resulterat i en transformation av gamla paradigmm till nya. Inte så sällan har detta skett genom att man "tänkt om" det gamla paradigmet.

Innan vi går vidare och diskuterar problematiken om den vetenskapliga förändringen, vill vi säga något om vår undersökning av relationen mellan paradigmm och juridisk (eller rättsdogmatisk) teori.⁷ Rättsdogmatiska paradigmm är tolkningar av basmatrisen. Dessa tolkningar strävar framför allt efter att upprätthålla matrisens antaganden om objektet och värderingarna: idealet att klarlägga gällande rätt, laglighetsidealet osv. Paradigmmen strävar mot att göra dessa ideal rättvisa med givna doktriner om rättsskällor och givna metodiska principer. På detta sätt erbjuder paradigmmen den "epistemiska miljön" för det egentliga juridiska problemlösningsarbetet i vilket det används rättsdogmatiska teorier. Detta innebär att dessa teorier alltid är artikuleringar av ett givet rättsdogmatiskt paradigmm. Det är under denna artikulering som det egentliga arbetet med representativa exemplar från juridisk praxis sker.

Vi definierar en rättsdogmatisk teori på ett avsiktligt omfattande sätt som en kognitiv helhet vilken producerar välmotiverade lösningar till juridiska problem. De grundläggande elementen i en sådan teori är för det första faktuelle och valuerande antaganden om teorins objekt (ämnet för juridisk reglering), för det andra rättsprinciper, för det tredje påståenden om de normer som reglerar ämnet för ifrågavarande problem och för det fjärde gällande systematiseringsprinciper. Ett exempel på en dylik paradigmbaserad teori är den analytiska teorin om äganderätt i den finländska civilrätten från början av 1950-talet. Denna teori introducerade i själva verket ett nytt paradigmatiskt angreppssätt – s a s början till det – med dess "inbyggda" avsedda tillämpningar också för andra juridiska områden (för en detaljerad analys, se Aarnio *et alii* 1984, kapitel 4, och Aarnio 1983, 217–220).

Allt detta borde visa oss, att då man talar om paradigmm och teorier inom rättsdogmatiken talar man om två aspekter av samma sak. Den normalvetenskapliga forskningen utnyttjar teorier och exemplaranalys (text analys av begreppet om

äganderättens övergång) som dess redskap. Det är också på teoriernas nivå som reproduktionen och transformationen av paradig - framför allt genom arbetet med exemplar - inom rättsdogmatiken sker. Vi hoppas att detta visar hur missvisande det är att tala på ett "reifierat" sätt om paradig som slutna, petrifierade helheter inom rättsforskningen. Hela paradigbegreppet hänför sig i själva verket till ett helt kluster av intellektuella aktiviteter: forskarnas individuella och gemensamma insikter om signifikanta problem; diskussionen om betydelsen av juridiska termer och begrepp; evalueringen av hävdvunna tänkesätt med beaktande av juridisk problemlösning; erbjudande av nya och färsk argument för upprätthållande av de alltomfattande grundläggande intellektuella och sociala dygderna hos matrisen, bl a enlighet med gällande rätt, laglighet och grundlagsenlighet.

3. Förändring och framsteg inom rättsdogmatiken

Vår tidigare diskussion ger vid handen, att rättsdogmatiken som forskningsområde hör hemma mellan två vetenskapsideal. Rättsdogmatiken sedd i ljuset av dess viktiga samhällliga funktion som upprätthållare av värden som jämställdhet och laglighet, står inför det faktum, att den nödvändigtvis är medvetet "anspråkslös" och teoretiskt "begränsad" när det gäller eventuell omfattande ändring och utökning av idéer inom den. Den interna konsistens som krävs av rättsdogmatiken *förhindrar* den i själva verket från att upprätthålla substantiell "pluralitet" i fråga om olika intellektuella alternativ i sin utveckling. Vad som helst fungerar helt enkelt inte. I detta avseende visar rättsdogmatiken en intressant likhet med utvecklade grenar av naturvetenskap. Signifikanta faktorer, som begränsar eventuell förändring, bestäms av det första och fjärde elementet i matrisen: det (mer eller mindre) rättspositivistiska grundläggande antagandet och tanken om att upprätthålla lagenligheten, grundlagsenligheten och andra för oss så dyrbara värden i samhället.

Å andra sidan är rättsdogmatiken en äkta "tolkningsvetenskap". Rättsdogmatiken är användning av intersubjektivt reliabla begreppsliga verktyg för sådana ändamål som mänsklig självevaluering, kontroll och reglering av social aktivitet. Berät-

tigandet av dessa ändamål är inte enbart en "rent vetenskaplig" fråga utan också en fråga om fritt och moraliskt ansvarsfullt mänskligt övervägande.

I avseende på dikotomin naturvetenskap/tolkningsvetenskap⁸ verkar rättsdogmatiken och rättsvetenskapen i allmänhet alltså ha en mångfasetterad roll. I anslutning till detta skulle vi vilja avsluta denna rapport med några synpunkter på rättsdogmatikens förändring och framsteg.

Vår grundläggande intuition är att den rättsdogmatiska matrisen, med sina fyra konstitutiva variabelelement vilka bör fyllas med konkret paradigmiskt och teoretiskt innehåll med hänsyn till framgångsrik juridisk problemlösning, fungerar som ett slags minimiförutsättning för existensen och iakttagandet av *äkt juridiska problem* i rättsordningen.

Det är karakteristiskt för ett äkta juridiskt problem att rättsordningen i sin "ursprungliga position", innan den går in för att lösa problemet, i början är osäker om hur detta problem juridiskt bör evalueras och hur det bör fastställas vad problemet (och det sociala läget i anslutning till problemet) innebär. Det finns ett segt och alltid återkommande behov av att alltid tackla äkta juridiska problem. Detta behov är en av matrisens inbyggda determinanter.

Detta innebär att det intellektuella utforskandet av nya problem inom rätten eller rättspraxis är benäget att resultera i uppkomsten av ett nytt och färskt dogmatiskt *paradigm* endast ifall detta utforskande innehåller ett frö till sådana teorier (i detta skede ofta ännu bara *implicita*) som kan ge oss färskta svar på akuta och påtryckande äkta juridiska problem. Därtill bör dessa potentiellt fruktbara intellektuella försök och iakttagelser erbjuda livsdugliga tolkningar av den dogmatiska matrisen själv. En mycket diskuterad fråga är t ex, huruvida förändring och innovation i rättsdogmatiskt tänkande kan avlösas av ett tänkesätt som är mer eller mindre *rent rättsteoretiskt*. Vårt svar på detta är, att det faktiskt förekommer tankeriktningar inom rättsteorin som inte fyller de krav den dogmatiska matrisen ställer. Detta beror på att dessa riktningar inte kan erbjuda svar på äkta juridiska problem fastän de t ex kan komma med välgrundade lösningar till samhällliga problem över huvud. Således fungerar matrisen som ett såll, som släpper igenom endast vissa "paradigmkandidater" vilka följaktligen utvecklas och artikuleras till paradigm via teoribildning inom olika rättsgrenar och rättsliga områden. Denna tanke kan summeras i formuleringen

att ett paradigm måste vara en *produktiv* tolkning av matrisen.⁹

Den grundläggande modellen för vetenskaplig förändring – och så småningom också vetenskapligt framsteg – inom rättsdogmatiken som vi diskuterar är en "kontextuell" modell.¹⁰ De paradigm och (deras) teorier inom rättsdogmatiken som en gång framgångsrikt blivit befästa, dvs. genomgått "matrissället", fungerar friktionsfritt så länge som de (1) erbjuder en solid grund för insikt om äkta juridiska problem och således för rättsvetares gemensamma åsikt, (2) erbjuder en legitimerad föreställningsram för rättsdogmatiken självt som disciplin och (3) så länge som *några* lagtolkningar som de givit effektivt kan anses i samhället som lagliga och rätta med beaktande av samhällspolitiken. Med tiden sker det utveckling som bidrar till en förändring: Vissa krafter i samhällsutvecklingen orsakar behov av att utvidga och specificera området för äkta juridiska problem. Också närliggande vetenskaper (t ex empiriska samhällsvetenskaper) kan komma fram med väsentlig information för en omvärdering av den faktuelle sidan av juridiska problem osv. Dessa utvecklingstendenser kan förorsaka splittring i rättsvetares "samhörighetskänsla" (den sociala dimensionen) och i deras konsensuella känslor om principerna för lagtolkningen (den kognitiva dimensionen). Påföljande reproduktion och transformation av dogmatiska paradigm medför sedan vanligen integration av de sociala och kognitiva elementen inom rättsvetenskapen och det rättsliga samfundet som på grund av dessa "externa" faktorer har disintegrerats. Bilden av rättsforskningen förändras högst sannolikt under denna utveckling.

Idén i denna modell är, att den matrisbaserade integrationen av forskningsidealerna och antagandena inom rättsdogmatiken *i dess sociala ram* alltid innehåller sås "frön till sin egen transformation".¹¹ En väsentlig punkt i modellen är emellertid tanken om själva matrisens "hårda kärnas" immunitet mot sociala förändringar. I själva verket kan framsteg inom rättsvetenskapen ske endast ifall det finns rättsliga problem som kan identifieras som sådana tack vare matrisens kognitiva resurser,¹² ävensom eventuella lösningar till dem.

Således är vi benägna att anse frågan om att ersätta den rättsdogmatiska *matrisen* med någonting annat mer eller mindre sekundär i förhållande till problematiken om vetenskaplig förändring i rättsdogmatiken. Mycket sannolikt skulle upphörande av det dogmatiska kunskapsintresset ske endast i sociala förhållanden i vilka helt nya slags institutioner skulle

åsidosätta rätten och rättsdogmatiken. Dylika förhållanden kan och (får vi hoppas) bör inte kunna förväntas i dagens samhällen. T ex det nyligen mycket diskuterade problemet om berättigandet av civil olydnad inom ramen för det västerländska rättssystemet antyder inte att de dogmatiska grundfrågorna skulle försvinna. Snarare väcker denna diskussion nya och färskare problem, sådana som kanske förorsakar uppkomsten av nya paradigmatiska utvecklingar förr eller senare.¹³ Sådana fall som civil olydnad visar emellertid att ingen kan börja definiera begreppet *vetenskapligt* framsteg inom rättsdogmatiken utan att på något sätt sammankoppla det med problemet om *samhälleligt* framsteg.

I samhället – antagligen i alla så kallade utvecklade samhällen – finns det ett äkta ”kunskapsintresse” för äkta juridiska problem. Detta är den ”hårda kärnan” i den rättsdogmatiska matrisen. Det är kanske en fruktbar paradox att märka, att den ”rent juridiska” men som sådan också vidareutvecklande karaktären av detta kunskapsintresse kan iakttas och följaktligen visas vara viktig för praktiken endast genom vetenskapsfilosofins, vetenskapsociologins och den rättsdogmatiska ”interna synvinkelns” gemensamma strävanden.¹⁴ Vi tror att Kuhn var bland de första som pekade ut en liknande situation i den väsentligen evolutionära rationaliteten i den naturvetenskapliga forskningen. Det är en av orsakerna till att hans tankar har spelat en så betydande och inspirerande roll också i vår studie.

Noter

1. Denna term har föreslagits av Zuleta Puceiro (1984).
2. Denna formulering härstammar från den utmärkta inledningen i Gutting (red., 1980).
3. I anslutning till den ursprungliga kuhnska begreppsramen finns det skäl att påpeka, att det i rättsdogmatiken kan vara svårt att skilja på symboliska generaliseringar och forskarnas gemensamma modeller som element i den dogmatiska matrisen. Många olika slags symboliska ”generaliseringar” i rättsdogmatiken verkar emellertid ha en funktion att upprätthålla och transmittera dessa modellkonstruktioner. I dogmatisk metodologi och dess historia kan klart iakttas flera symboliska ”generaliseringar” (även om termen kanske är något egendomlig här). Dessa generaliseringar koncentreras särskilt på det exakta begreppet ’juridisk norm’.

4. Det kognitiva juridiska intresse som uttrycks i dessa element i matrisen är inte endast ett vetenskapssociologiskt faktum. Synbarligen bör intressen som detta utforskas av en disciplin som baseras på empiriskt arbete men som också innebär ett genomgripande filosofiskt element. Inom rättsteorin verkar t ex Harris' (1982) studie av de "transcendentala" förutsättningarna för rättsforskning erbjuda ett bra exempel på denna forskningsorientering.
5. Vi kommer inte här att detaljerat gå in på hur dessa traditioner och tänkesätt fyller kriterierna för det kuhnska paradigmbegreppet. För en detaljerad diskussion se Aarnio *et alii* (1984), särskilt kapitlen 2 och 5. I varje fall är det ett faktum, att dessa tendenser fick sin början inom vissa juridiska särområden och uppnådde sin ställning via vissa exemplarstudier i juridisk teori och praxis.
7. I Aarnio *et alii* (1984) undersöks begreppet juridisk teori särskilt av Juha Pöyhönen. Se också Pöyhönen (1981).
8. Dikotomiseringen och jämförelsen är inspirerade av Krügers (1981) diskussion om skillnaderna mellan naturvetenskaperna (vilka på g a deras exakta sanningskrav inför teoretiska självrestriktioner) och humanvetenskaper (vilka äger insikt och inspiration för fritt agerande och kulturell pluralism).
9. I Aarnio *et alii* (1984) diskuteras matrisens "sällfunktion" särskilt i kapitel 5 av Niilo Jääskinen. Våra insikter kompletteras ytterligare av Krawietz' studier av teorisubstitution inom rättsvetenskapen (Krawietz 1983) ävensom av Zuleta Puceiros studier av uppkomsten av dogmatiskt paradigm (1981, 1984).
10. Ett elegant manifest av det kontextuella synsättet i vetenskaps-sociologin är Whitley (1980), där tyngdpunkten ligger på behovet av att undersöka den intellektuella och institutionella kontexten i vetenskaplig forskning och det intellektuellas och det institutionellas växelverkan.
11. Denna modell för vetenskaplig utveckling bygger mycket långt på Weingarts förklaringsmodell i den kontextualistiska vetenskaps-sociologin. Den integrativa ramen för den grundläggande matrisen ses som väsentligen öppen för de sociala krafternas inflytanden. En socialt åstadkommen disintegration i den kan följas av en återintegration (vilket här innebär att nya paradigm som tolkningar av matrisen vinner hävd). Detta betyder följaktligen, att vetenskaplig förändring inom rättsdogmatiken alltid är starkt sammanflätad med samhälllig förändring. Detta är inte en trivialitet, eftersom den vetenskapliga kognitiva nivån vid rättsdogmatisk forskning också fungerar som ett slags "förmedlande variabel" (termen härstammar från Weingarts teori). Denna variabel "återkopplar" de sociala inverkningarna genom förnyandet av paradigm till samhället och spelar således en roll också i det sociala systemets "självinducerande" förändring (se också Weingart 1974, 1976). Vi diskuterar inte här detaljerat frågan om att förklara den ursprungliga *uppkomsten* av själva den dogmatiska matrisen. Historiskt ansluter dess uppkomst till uppkomsten av modern centraliserad statsmakt och påföljande förstärkning av "äkta juridiskt kunskapsintresse" (se Zuleta Puceiro 1981, 1984).

12. Detta innebär att paradig som tolkningar av matrisen alltid bör finnas till som resurser för forskares och juristers iakttagelse av äkta juridiska problem. Med hjälp av dessa resurser gör jurister aktivt dessa problem synliga. Denna emfas ansluter sig nära till den liknande funktion som paradig enligt Kuhn har i naturvetenskaperna (se t ex Barnes 1982, kapitel 3, och mer allmänt Pöyhönen 1976). Delvis i anslutning till Kuhns diskussion har också Knorr (1980) framhävt dessa aspekter i sina studier av naturvetenskapliga arbetsprocesser.
13. Ett karakteristiskt försök att reproducera den dogmatiska matrisen genom delvis nya tolkningar mot bakgrunden av problemet om civil olydnad utgör Dreiers (1983) insiktsfulla uppsats.
14. Det banbrytande verket med ett dylikt syntetiskt perspektiv är Dalberg-Larsen (1977). Vi är emellertid benägna att framhäva *förändringen* i den interna paradigmatiske strukturen av rättsdogmatiken mer än Dalberg-Larsen gör.

Litteratur

- Aarnio, A. (1983), "Paradigm Articulation in Legal Research", i Aarnio, *Philosophical Perspectives on Jurisprudence*. Helsinki: Acta Philosophica Fennica vol. 36, ss 209-221.
- Aarnio, A., N. Jääskinen, J. Pöyhönen, J. Uusitalo (1984), *Paradigms, Change and Progress in Legal Dogmatics*. Helsinki: Gummerus.
- Barnes, B. (1982), *T.S. Kuhn and Social Science*. New York: Columbia University Press.
- Dalberg-Larsen, J. (1977), *Retsvidenskaben som samfundsvidenskab*. København: Juristforbundets forlag.
- Dreier, R. (1983), "Widerstand und ziviler Ungehorsam im Rechtsstaat", i P. Glotz (red.), *Ziviler Ungehorsam im Rechtsstaat*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, ss 54-75.
- Gutting, G. (1980), red., *Paradigms and Revolutions: Applications and Appraisals of T.S. Kuhn's Philosophy of Science*. Notre Dame och London: University of Notre Dame Press.
- Harris, J.W. (1982), *Law and Legal Science*. Andra upplagan. Oxford: Clarendon Press.
- Knorr, K.D. (1980), *The Manufacture of Knowledge. Toward a Constructivist and Contextual Theory of Science*. Oxford: Pergamon Press.
- Krawietz, W. (1981), "Rechtssystem und Rationalität in der juristischen Dogmatik", i A. Aarnio, I. Niiniluoto, J. Uusitalo (red.), *Methodologie und Erkenntnistheorie der juristischen Argumentation. Rechtstheorie Beiheft 2*, Berlin-West: Duncker & Humblot, ss 299-335.
- Krawietz, W. (1983), "Theoriesubstitution in der Jurisprudenz", i Krawietz, *Recht als Regelsystem*. Wiesbaden: Steiner Verlag, kapitel 5.
- Krüger, L. (1981), "Unity of Science and Cultural Pluralism", i R. Haller (red.), *Science and Ethics. Grazer philosophische Studien* vol. 12/13, ss 167-185.

- Kuhn, T.S. (1970), *The Structure of Scientific Revolutions*. Andra utökade upplagan. Chicago: University of Chicago Press.
- Peczénik, A. (1983), *The Basis of Legal Justification*. Malmö.
- Pöyhönen, J. (1976), "Om forskning om rättsvetenskap". *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland*, nr. 6, ss 456-483.
- Pöyhönen, J. (1981), "The Role of Theories in Legal Dogmatics", i A. Aarnio, I Niiniluoto, J. Uusitalo (red.), *Methodologie und Erkenntnistheorie der juristischen Argumentation. Rechtstheorie Beiheft 2*, Berlin-West: Duncker & Humblot, ss 127-136.
- Weingart, P. (1974), "Toward a Sociological Theory of Scientific Change", i R.D. Whitley (red.), *The Social Processes of Scientific Development*. London och Boston: Routledge and Kegan Paul, ss 45-68.
- Weingart, P. (1976), *Wissensproduktion und soziale Struktur*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Whitley, R.D. (1980), "The Context of Scientific Investigation", i K.D. Knorr, R. Krohn, R.D. Whitley (red.), *The Social Process of Scientific Investigation. Sociology of the Sciences Yearbook vol. 4*, Dordrecht-Boston-London: D. Reidel Publishing Company, ss 297-321.
- Zuleta Puceiro, E. (1981), *Paradigma dogmatico y ciencia del derecho*. Madrid: Editoriales de derecho reunidas S.A.
- Zuleta Puceiro, E. (1984), "Scientific Paradigms and Growth of Legal Knowledge", utkommer i *Proceedings of the 11th World Congress on Philosophy of Law and Social Philosophy*. Wiesbaden: Steiner Verlag.

